

Dato: 12.06.2025

HØRINGSINNSPILL OM FELLESSKOLEN

Vi forstår fellesskolen som et solidarisk prosjekt, der målet er lik tilgang på utdanning og å ruste barna og ungdommene til å kunne leve i fellesskap med mennesker som er og tenker annerledes enn dem selv. Barn og ungdom med ulike bakgrunn og forutsetninger gjør fellesskolen rik på mangfold og gir muligheter for å erfare og lære demokrati i praksis, som fordrer at barna lærer å lytte, samarbeide, iblant sette seg selv til side for å hensynta andre. Barn og unge har bruk for å se og lære å anerkjenne at mennesker på ulike måter bidrar i samfunnet.

Vi forstår fellesskolen som en skole som skal fremme fellesskap blant elever, med rom for ulike arbeidsformer og aktiviteter, med nysgjerrighet for ulike interesser og ferdigheter. En skole som bygger på sosiokulturelle og konstruktivistiske perspektiver på læring, der leken, naturen og praktiske arbeidsformer og samhandling er minst like viktig som den teoretiske kompetansen. En skole der barn og unge kan lære å være en del av ulike typer fellesskap, der de kan lære å orientere seg mot hverandre og der målet er inkludering og solidaritet fremfor konkurranse.

Hva mener dere det er viktigst å bevare ved dagens skole?

Norge har historisk sett vært et foregangsland med tanke på å fremme en inkluderende skole for alle barn og unge. Det har over tid vært et mål å sikre like rettigheter til opplæring i en fellesskole. I dag er Norge forpliktet gjennom avtaler som FNs barnekonvensjon, CRPD og Salamanca-erklæringen, som slår fast at utdanning skal være inkluderende, ikkediskriminerende og utformes med utgangspunkt i mangfoldet i elevgruppen. Disse forpliktelsene innebærer at alle elever har rett til å delta i det samme opplæringstilbudet, på egne premisser og med nødvendige tilpasninger, uten å skilles ut i egne systemer.

Fellesverdiene respekt for menneskeverd og naturen, åndsfrihet, nestekjærlighet, tilgivelse, likeverd og solidaritet uttrykker samfunnsperspektivet i formålsparagrafen. I forarbeidende til formålsparagrafen var disse ment å ligge til grunn for individperspektivet og institusjonsperspektivet. I tiden etter andre verdenskrig var et helt sentralt prosjekt å bygge demokratiske fellesskap for å motvirke polariserende tankegodts, splittelse i samfunnet og for å ivareta menneskeverd uavhengig av bakgrunn, kultur og forutsetninger. Vi mener dette prosjektet er minst like viktig i dag. Vi mener det er avgjørende at samfunnsperspektivet bevares og styrkes i fellesskolen, og at skolen speiler befolknings sammensetningen i samfunnet.

Postadresse

Høgskolen i Østfold
Postboks 700
1757 Halden
Norge

Hvilke utviklingstrekk i samfunnet mener dere utfordrer fellesskolen?

Klimautfordringer, polarisering, svekkede demokratiske institusjoner og andre globale og nasjonale utfordringer skaper usikkerhet om hvilke verdier som skal ligge til grunn for samfunnsutviklingen, og stiller oss overfor etiske og kollektive utfordringer. Vi ser at barn og unge bruker mye tid foran skjerm, de deltar i voksenstyrte fellesaktiviteter og tilbringer flere timer på skolen. Samtidig fremheves de teoretiske fagene som «de viktigste fagene» i det offentlige ordsiftet.

Vi er bekymret for konsekvensene av en retorikk der barn skal bli «vinnere» og «den beste utgaven av seg selv», og for forslag som permanent nivåddifferensiering. Vi er bekymret for økende individualisering, konkurranse, og hva det kan bety for mulighetene for alle i et samfunn til å leve gode liv. Å være en del av et fellesskap handler om sosial læring, å lære å forholde seg til og orientere seg mot andre mennesker på hensiktsmessige måter. Når økende individualisering og konkurranse er et trekk ved samfunnsutviklingen blir dette perspektivet i skolen enda viktigere. Vi er opptatt av at skolens dannelsesoppdrag bør styrkes. Dersom vi ønsker at barna i fremtiden skal støtte opp om fellesløsninger, omfordeling og velferdsstaten er det viktig at befolkningssammensetningen gjenspeiles i skolen.

I den offentlige debatten er det tverrpolitisk enighet om problembeskrivelsen av norsk skole. Stortingsmelding 34 innleder med beskrivelsen av en negativ utvikling i skolen, med svakere resultater, synkende motivasjon, mindre trivsel og mer mobbing og fravær. Studentene vil ikke bli lærere lenger, og mange unge står utenfor utdanning og arbeidsliv. Problemforståelsen anerkjennes og debatteres i ulike kanaler i det offentlige ordsiftet, og et sentralt forslag til tiltak er permanent nivådeling i «de viktigste fagene». I et samfunn preget av mangfold og pluralisme mener vi det er et paradoks om skolen skal gå i retning av segregering, nivådeling og individualisering. I et konkurransesamfunn er det de færreste forunt å bli vinnere, og det fordrer samtidig at noen blir tapere.

Det er imidlertid også grunn til å stille spørsmål ved premisset for tiltaket. Nivådeling er ikke et nytt grep, og gjøres allerede både i og utenfor den ordinære undervisningen. Skolen i dag driver allerede nivådeling i stort omfang, og tilpasset og differensiert undervisning er allerede lovfestet. Testing, kartlegging og målfokus er i tillegg en sterk del av elevenes hverdag. Elevene og deres foresatte blir gjort kjent med resultater på nasjonale prøver, som sammenlignes med skolens resultater og nasjonale resultater.

Spørsmålet er om skolens rammer og strukturer legger til rette for å realisere elevenes lovpålagte rettigheter, og om målstyringen bidrar til et hensiktsmessig jordsmonn for læring. Vi mener målorientering i skolen kan svekke betingelsene for å ivareta intensjonen ved fellesskolen. I diskusjonen om nivåddifferensiering trekkes enkelte fag fremheves som «de viktigste fagene», og det er i disse fagene barn skal deles inn etter nivå. Vi mener en helt sentral utfordring for fellesskolen er at fag og ferdigheter på denne måten organiseres hierarkisk, og at det gjøres politiske beslutninger om hvilke som er viktige og ikke. Vi mener nivåddifferensiering i seg selv er lite heldig for å styrke fellesskap, og er bekymret for konsekvensene nivådeling kan få for tverrfaglig, helhetlig, kreativ og kompleks kompetanse på tvers av fag – som vi vet er nødvendig for å løse fremtidens utfordringer.

Hva skal skolens viktigste oppgaver være i framtiden?

I 1946 skrev senere kunnskapsminister Helge Sivertsen at «det er en hovedoppgave for skolen å gi ungdommen en demokratisk oppdragelse», for å verne om visse grunnprinsipper i samfunnet og for å utvikle samfunnet videre. Hans appell var at skolen skulle være en bevisst talsmann for grunnprinsippene i vår demokratiske kultur: for rettsstat og folkestyre,

for økonomisk og sosial rettferdighet med rett og plikt til arbeid for alle, for humanitet og sannhetsvilje, til motstand mot diktatur og brutalitet.

En moderne fellesskole fordrer strukturer, ressurser og kompetanse til å jobbe med potensiale og utfordringer som finnes i mangfoldige samfunn. Skolen har bruk for kunnskap om hvordan den kan bygge komplementære fellesskap og veilede når konflikter oppstår, der praktiske, kreative, sosiologiske, filosofiske og historiske perspektiver også er nødvendige. Vi trenger en debatt om hvor store klasser kan være før det blir vanskelig å bygge gode og robuste fellesskap, og hvordan vi kan organisere opplæringen slik at ulike styrker og ferdigheter kan virke sammen. Hvilke normer og forventninger vi som samfunn vil gi videre til neste generasjon, og hva voksenrollen innebærer i møte med nye utfordringer.

Vi heier på ambisjonen om en mer praktisk skole, men praktiske arbeidsformer må ikke reduseres til et instrument for individuell faglig læring. Praktiske arbeidsformer kan åpne opp for at barn og unge kan orientere seg mot hverandre, skape noe andre har behov for, og lære i praksis at de er avhengige av hverandre. Gjennom praktisk samarbeid kan barn lære sosial handlingskompetanse, konsekvenstenkning og bli bevisst hvordan deres valg påvirker andre – både på godt og vondt.

I 1946 skrev Sivertsen at «det er en hovedoppgave for skolen å gi ungdommen en demokratisk oppdragelse», for å verne om visse grunnprinsipper i samfunnet og for å utvikle samfunnet videre. Diskusjonen om fellesskolen handler om hvilke verdier vi ønsker å bygge et fremtidig samfunn på. Skolepolitikken må være en motstemme mot individualisering, konkurranse, ensretting og frasortering dersom målet er at ungdom i fremtiden skal kunne søke løsninger i fellesskap.

Med hilsen

Marie Laupsa

Historiker, høgskolelektor i konsekvenspedagogikk
og prosjektleder for Kompetanseløftet
for spesialpedagogikk og inkluderende praksis
Institutt for pedagogikk, IKT og læring

Veslemøy Fossum Johansson

Spesialpedagog, stipendiat
Institutt for pedagogikk, IKT og læring